

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ МІФОЛОГІЧНИХ РЕАЛІЙ В АНГЛІЙСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ДРАМИ-ФЕЄРІЇ ЛЕСИ УКРАЇНКИ “ЛІСОВА ПІСНЯ”

У статті розглядаються функції міфологічних реалій у драмі-феєрії Леси Українки “Лісова пісня” та аналізуються способи їх перекладу англійською мовою. У роботі проаналізовано перекладацькі стратегії Персіваля Канді.

Ключові слова: міфологічна реалія, фонові знання, перекладацька трансформація, еквівалентний переклад.

Удовиченко А. М. Особенности воссоздания мифологических реалий в английском переводе драмы-феерии Леси Украинки «Лесная песня». В статье рассматриваются функции мифологических реалий в драме-феерии Леси Украинки «Лесная песня» и анализируются способы их перевода на английский язык. В работе проанализированы переводческие стратегии Персиваля Канди.

Ключевые слова: мифологическая реалія, фоновые знания, переводческая трансформация, эквивалентный перевод.

Udovichenko H. Mythological realia rendering features in English translation of Lesya Ukrainka's fairy drama “Lisova Pisnya”. The purpose of this article is to define the “reality” notion and to classify ways of realia translation; also to ascertain and to study functional-pragmatic factors of realia usage in fiction and to compare the level of correspondent rendering of connotative national-marked information in the translation. Hence, the actuality of the article lies in the fact that the question of mythological realia translation is not yet investigated, despite the fact that it has the remarkable interest for philological researches. Such studies are especially important when this typological unity is translated into the language, which cultural realia are very different from the original language. The reflection of the national world outlook of Lesya Ukrainka in her writings always interested English-speaking translators. There exist five English interpretations of “The Forest Song”. Drama was translated into English by Percival Cundy, Vira Rich, Gladys Evans, Florence Livesay, Virlana Tkacz and Wanda Phipps. Therefore, folklore-mythological images, used by Lesya Ukrainka, are a kind of folk archetypes of mythological mentality of Ukrainians. Obviously, that folklore-mythological mentality of Ukrainian and English nations differ one from another. This indicates the historical and genetic difference in their mythological system, which explains the absence of analogues of mythological realia in the English language and requires their transformation during the translation. That's why for the adequate reproduction of mythological realia translator must use not only his or her linguistic, but also extra-linguistic knowledge (background knowledge). That very knowledge helps the translator to accomplish an adequate translation without any content deformation of culturological realia.

Key words: mythological realia, background knowledge, translation transformation, equivalent translation.

Реалії є важливою складовою національної своєрідності, тому їх переклад порушує проблеми пов'язані з її відтворенням, що зумовлює виникнення теорії перекладу, як самостійної дисципліни.

У сучасному вітчизняному та зарубіжному перекладознавстві дослідженням перекладу реалій займалися Л. Бархударова, С. Влахов, Г. Гайдученко, Є. Еткінд, Р. Зорівчак, Дж. Кетфорд, А. Лілова, М. Новикова, Д. Островський, А. Попович, Я. Рецкер, С. Флорін.

Метою даної статті є визначення поняття «реалія» та класифікації способів перекладу реалій; встановлення та виявлення функціонально-прагматичних факторів використання реалій у художньому творі та порівнянні рівня відповідності передачі конотативної національно-маркованої інформації у перекладі. Тож актуальність статті полягає в тому, що питання про переклад міфологічних реалій наразі не досліджено, хоча воно і становить неабиякий інтерес для філологічних досліджень. Такі розвідки є особливо важливими, коли ця типологічна єдність перекладена мовою, культурні реалії якої різко відрізняються від мови оригіналу.

Проблема перекладу реалій є нагальною з точки зору елементів мови, що відтворюють поняття, які є незрозумілими з точки зору стилістично значущих параметрів тексту, імпліцитного світу іншомовних культур. Питання, пов'язані з визначенням перекладачем реалій у художньому тексті та їх відтворенням без втрати їх функцій та художнього забарвлення, та виявленням найкращих способів їх відтворення.

Відсутність чіткості в термінології, що вживається перекладачами і теоретиками перекладу, лінгвістами і лінгвокраїнознавцями щодо цього поняття, хиткі кордони між реалією і «нереалією», між реалією в перекладознавстві і реалією в літературознавстві та лінгвістиці, між реаліями та іншими класами лексики вимагають у першу чергу хоча б приблизного перекладу.

Лексема «реалія» походить від латинського іменника жіночого роду *res*, *rei* («річ; предмет, факт, подія»). Р. Зорівчак вказує на те, що слово *realia* за походженням є формою множини жіночого роду пізньолатинського прикметника *realis*, що перетворився в іменник однини [3, 46]. Згідно словниковим визначенням реалія – це предмет, поняття, явище, характерне для історії, культури, побуту, укладу того чи іншого народу країни, яка не зустрічається в інших народів, це слово, що позначає такий предмет, поняття, явище, також словосполучення (зазвичай – фразеологізм, прислів'я, приказка), що включають такі слова. «Словник лінгвістичних термінів» О. Ахманової визначає термін «реалія» (лат. *realia* – «речовинний», «дійсний») як «1. різноманітні фактори, досліджувані зовнішньою лінгвістикою, такі як державний устрій даної країни, історія та культура даного народу, мовні контакти носіїв даної мови і т. п. з точки зору їх відображення в даній мові; 2. предмети матеріальної культури» [6, 381]. Аналіз наукової літератури дозволяє вказати на те, що термін «реалія», в значенні реалії-слова, як знак реалії-предмета і як елемент лексики даної мови отримав у лінгвістичній літературі досить широке поширення. Це слово у не зовсім точному значенні набуло універсальної чинності у філологічній літературі XIX і першої половини XX ст., загалом для позначення матеріальних предметів і характерних національних звичаїв [3, 46].

У перекладознавчих працях слово «реалія» як термін з'явилося у 40-х роках XX століття. Вперше його вжив відомий фахівець А. Федоров у праці «О художественном переводе» (1941). Термін «реалія» А. Федоров вжив, щоб позначити не лексему, а національно-специфічний об'єкт. У своїх подальших розвідках вчений залишився вірним такому розумінню терміна «реалія». Багато вчених давали визначення реалії, але, на нашу думку,

найповнішою і зрозумілою є дефініція болгарських дослідників С. Влахова та С. Флоріна: «Реалії – це слова і словосполучення народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, характерних для географічного середовища, культури, матеріального побуту, або суспільно-історичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, постають носіями національного, місцевого або історичного колориту; точних відповідностей на інших мовах, такі слова не мають, а отже, не можуть бути перекладені «на загальних підставах», тому що вимагають особливого підходу» [1, 438]. У книзі С. Влахова та С. Флоріна «Непереводимое в переводе» вперше викладена цілісна концепція реалії як національно забарвленої одиниці мови, специфіка якої проявляється у перекладі. Концепція болгарських вчених істотно поглибила лінгвокраїнознавчу теорію реалії, збагативши її такими перекладознавчими категоріями, як «місцевий» і «часовий» колорит, стирання колориту, «конотативне» (асоціативне) і контекстне / ситуативне значення реалії, функція реалії в опозиції «свій» / «чужий». І, хоча, за визнанням авторів, не все в їх теорії «безперечно, не всі питання вирішені, та й не всі поставлені», їм вдалося привернути увагу до категорії «реалія», яка «виявилася набагато цікавішою і не настільки простою і однозначною, якою здавалася спочатку» [1, 10].

Проте не всі вчені дотримуються такої точки зору. Наприклад, А. Федоров звертає увагу на те, що для лінгвістичної загальної теорії перекладу інтерес становить питання про способи передачі слів як назв реалій. При цьому «мова має йти саме про переклад назв реалій, а зовсім не про «переклад» самих реалій, оскільки реалія – поняття екстралінгвістичне й не може «перекладатися» з однієї мови на іншу як будь-яка існуюча в природі річ» [7, 206]. Аналогічної думки дотримується А. Швейцер, який визначає реалії як предмети та явища, пов'язані з історією, культурою, економікою й побутом.

Для уточнення терміна спеціалісти пропонують розрізняти, з одного боку, реалії як предмети, пов'язані з історією, культурою, економікою, або в ширшому смислі – усе, що стосується культури: предмети, функції, звичаї, факти поведінки і т. ін. (В. Гак «Языковые преобразования»), а з іншого боку – «слова-реалії» (С. Волков «Безэквивалентная лексика»; В. Гак «Теория и практика перевода»; Г. Томахин «Реалии-американизмы»), «терміни-реалії» (А. Швейцер «Перевод и лингвистика»), «знаки-реалії», «імена-реалії» (Н. Гарбовский «Теория перевода»). Специфікація терміна відбувається через звернення до його локальної або часової характеристики: «національні реалії», «реалії-американизми», «реалії-советизми», «реалії-неологізми», «реалії-історизми» (Р. Миньяр-Белоручев; Г. Томахин «Реалии-американизмы»). Тобто реалію як предмет об'єктивної дійсності протиставляють одиниці її номінації в системі мови.

Соціокультурні відомості, характерні лише для певної нації або національності і відображені в мові даної національної спільноти, В. Виноградов називає фоновою інформацією. Остання включає в себе специфічні факти історії, особливості державного устрою та географічного середовища національної спільноти, характерні предмети матеріальної культури, фольклорні

поняття – все те, що в теорії перекладу зазвичай називають реаліями [2, 63].

Таким чином, можна говорити про те, що під реаліями в перекладознавстві розуміють не тільки самі факти, явища і предмети, але і їх назви. Поняття, що відображають реалії, носять національний характер і відносяться до категорії безеквівалентної лексики, яку Є. Верещагін і В. Костомаров визначають як слова, що служать для вираження понять, відсутніх в іншій культурі і в іншій мові, слова, що відносяться до окремих культурних елементів, а також слова, що не мають еквівалентів за межами мови, до якої вони належать. Проте реалія – це частина вихідного тексту, тому її передача у тексті перекладу є однією із умов його адекватності. Реалії нерозривно пов'язані з культурою певного народу і є для його мови загальноуживаними і в той же час чужими для інших мов. Основною рисою реалії є її колорит. Саме передача колориту при перекладі реалії з однієї мови на іншу і складає головну проблему перекладача.

Слово в тканині художнього твору – складний феномен, у змісті якого зустрічається багато мовних і позамовних чинників. Це тим більше стосується безеквівалентної лексики, якій притаманний сильний лінгвокраїнознавчий фон. Серед безеквівалентної лексики виділяються реалії. Через відсутність відповідних денотатів у мові перекладу вони часто виступають як своєрідні “підводні камені”, створюючи труднощі перекладачам.

У драматичній поемі Лесі Українки “Лісова пісня” таких “підводних каменів” знаходимо безліч, адже текст максимально насичений міфологічними реаліями, переклад яких вимагає високого рівня мовної компетенції та неабияких екстралінгвістичних знань. Ці знання як у країнознавстві, так і в порівняльному мовознавстві та теорії перекладу останнім часом позначають таким терміном, як фонові знання. Фонові знання це – “соціокультурні відомості, що притаманні лише певній нації чи національності, які опановані їх представниками та відображені у мові цієї спільноти” [8, 200].

Специфіка драми-феєрії полягає у використанні фольклорно-міфологічних героїв у творі, які виникли внаслідок синтезу рідної культури, книжної та уснопоетичної, світової літератури, а також внутрішньої художньої еволюції авторки.

Відображення національного світобачення Лесі Українки у її творах завжди цікавило англословних перекладачів. Існує п'ять англословних інтерпретацій “Лісової пісні”. Драматичну поему англійською мовою перекладали: Персіваль Канді, Віра Річ, Гледіс Еванс, Флоренс Лайвсей, Вірляна Ткач та Ванда Фіпс.

Загалом, міфологічний колорит “Лісової пісні” представлений міфологічними реаліями. Проілюструємо декілька прикладів:

1) *“Той, що греблі рве” – “He Who Rends the Dikes”, a destructive sprite dwelling in the freshets of spring.*

Той, що греблі рве – це різновид водяного чорта. За снітинським повір'ям, “як водяні чорти греблі рвуть, то вони сердяться, що нема їм приходу ніякого, так треба їм коня кинути у воду в збруї або хоч із возом” [4, 40-41].

Досліджувана міфологічна реалія не має аналога в англійській мові, на-

томість у фольклорі германських народів є доволі цікаві міфологічні персонажі, які зустрічаються в легендах і дещо нагадують вищезгадану реалію – Нікси. Нікси – це різновид водяних фейрі, які з'являються людям у подібні привабливого молодого чоловіка із золотавим волоссям, зазвичай в яскравому одязі. Незаміжнім дівчатам та нехрещеним дітям слід його остерігатися. Також має силу здимати шторми. В англійському фольклорі існують водяні фейрі – дракі. Вони заманюють дівчат та жінок у воду, а потім змушують їх доглядати своїх дітей.

...з лісу вибіг "Той, що греблі рве" – молодий, дуже білявий, синьоокий, з буйними і разом плавкими рухами; одяга на йому міниться барвами, від каламутно-жовтої до ясно-блакитної, і поблискує гострими злотистими іскрами (7, 81).

...out of the forest there comes racing "He Who Rends the Dikes". He is a youth, very blond with blue eyes, who makes expansive motions as though he were swimming. His clothing is constantly changing in color from turbid yellow to clear blue, and at times he emits swift golden sparks (10, 170).

При перекладі назви українського міфологічного персонажу автор використав метод калькування, при цьому була використана конкретизація – Той – He, та перmutація греблі рве – Rends the Dikes. Цікавим є переклад з буйними і разом плавкими рухами, who makes expansive motions as though he were swimming. Спостерігаємо лексико-граматичну трансформацію, а саме: морфологічну заміну частин мови. Іменниковий складник плавкими руками зазнав вербалізації й був замінений на дієслово to swim – as though he were swimming.

2) Потерчата – Lost Babes, water nixe

У народних повір'ях – це душі дітей, що народилися мертвими або померли нехрещеними і стали болотяними вогниками. Мали вигляд маленьких дівчат з довгим лляним волоссям. У народі вірили, що на Трійцю потерчата літають у вигляді птахів і просять собі хрещення. Вважалося, що у таких випадках треба кинути якусь хустку і назвати ім'я, промовивши: "Хрещу тебе". Після цього душа немовляти потрапляє в рай. Якщо ж цей обряд не здійснити до семи років, то немовля перетворюється на русалку або нявку, стає нечистим духом і завдає людям шкоду.

Такі мандрівні вогники існують і в англійському фольклорі під назвою Will-o'-the-Wisp. Ось, що ми дізнаємося про цього міфологічного персонажа з інтернет-джерел: "A will-o'-the-wisp is a ghostly light seen by travellers at night, especially over bogs, swamps or marshes. It resembles a flickering lamp and is said to recede if approached, drawing travellers from the safe paths. The phenomenon is known by a variety of names, including jack-o'-lantern, hinkyunk, and hobby lantern in English folk belief...".

Проте, Персіваль Канді вживає цю міфологічну реалію для позначення іншого фольклорного персонажа – Перелесника, що теж є доречним, адже "у вогненному змієві уособлюються народом блукаючі вогні, повітряні метеори, падаючі зірки і блискавка" [4, 43].

Дитинчата-Потерчата,
засвітите каганчата! (7, 119).

Little Lost Babes, in the night,
Kindle now your lanterns bright! (10, 205).

Персіваль Канді використав описовий переклад для відтворення реалії Потерчата. Для перекладу лексеми *zасвітите* перекладач відшукав у мові перекладу повний відповідник семантичної структури слова оригіналу – *kindle*.

Спостерігаємо лексико-граматичну трансформацію: декомпресію *in the night, bright* – внаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів з метою збереження віршованої форми першотвору та адекватної передачі його змісту.

3) Лісовик – *Forest Elf, a woodland sprite*

Народна уява змальовує лісовика у вигляді дикого чоловіка, який випає лісову худобу. Пізнати Лісовика можна з того, що він при всій схожості з чоловіком не має тіні. Він любить пожартувати з людиною, завівши далеко в ліс і сплутавши дорогу. Проте значної шкоди людині він не робить, навпаки, під опікою Лісовика її не чіпає жоден дикий звір у лісі.

В англійській міфології не існує точного відповідника українській міфологічній реалії Лісовик. Адже Лісовик у творі Лесі Українки – володар лісу, а Персіваль Канді, здається, мав намір наблизити творчість Лесі Українки до англійського читача впровадженням образу ельфа зі старогерманського фольклору. Але ж ельф (*elf – a diminutive, wandering sprite or fair; an imaginary being supposed to exercise magic powers and haunt woods and hills* [11, 587] – дуже далекий від благородного Лісовика Лесі Українки. Ось як змальовує його Леся Українка: “Лісовик виходить з гущавини. Він у довгій киреї барви старого золота з темно-червоною габою внизу, навколо шапки обвита гілка достиглого хмелю.” (7, 150).

“Forest Elf comes out of the thicket. He is wearing a long gown, the color of old gold, with a dark red fringe around the bottom, and round his cap are twined sprays of wild hops” (10, 232).

Вдалим перекладом міфологічної реалії Лісовик було б застосування комбінованого методу : транскрибування слова з описовим перекладом – *Lisovyk, king of the forest*.

4) Злидні – *Starvelings, imps personifying Famine and Want*

Злидні (нещастя) є уособленням недолі, бід. Найчастіше народна уява змальовувала злиднів у вигляді дідків-жебраків або маленьких, ненаситних, невиразно окреслених істот. Злидні, як і домовики, поселяються піп піччю. Вважалося, що де поселяться злидні, там надовго запанує крайня бідність.

В англійській міфології не існує аналога українській міфологічній реалії Злидні. Натомість є альрауни – маленькі істоти, які живуть у корінні мандрагори. Люблять пошуткувати з людьми і переселяються жити у затишні оселі. Перед тим як поселитися у будинку вони випробовують людей: розсипають сміття, псують їжу та молоко. Їх практично неможливо прогнати, навіть якщо будинок згорів, вони будуть слідкувати за хазяїнами. Ще одним доволі цікавим міфологічним персонажем англійської міфології є Боугі – доволі шкідливе створіння з холодними довгими пальцями та жовтими очима, які світяться вночі. Будить хазяїв будинку, перевертає відра з молоком, псує

вершки, розпускає плетіння та плутає пряжу.

Ось як описує Злиднів сама авторка твору: “Малі, заморені істоти, в лахмітті, з вічним, гризьким голодом на обличчі, з’являються з-за кутка хатнього” (7, 161).

“Small wizened creatures, in rags, their faces seamed with the signs of eternal hunger, suddenly appear from around the corner of the house” (10, 242).

У ході перекладу було простежено лексико-граматичну трансформацію, а саме: 1. часткова пермутація (перестановка лексеми голод у кінець словосполучення); 2. функціональна заміна (розширення перекладу за рахунок уточнення *signs of*); 3. декомпресія (дієслово *to seam*, яке додає перекладу англійського звучання).

5) *Перелесник – Will-o’-the-Wisp, a fire sprite (ignis fatuus)*

Перелесник в українській міфології – це різновид злого духа, що падаючою зіркою відвідує людей, прибираючи вигляду близьких, рідних, коханих. Перелесника (летавицю) можна було “дістати” з великої туги та жалю за покійною коханою людиною. У ряді районів сюжети про перелесника змішувалися із сюжетами про змія та про упира. Згідно з цими повір’ями, перелесник висушував людину, з якою мав стосунки, висмоктуючи з неї кров. Він міг завдати й іншої шкоди (спалити хату, задушити людину тощо).

Цікаво, що українську міфологічну реалію Перелесник, відомий в народі як вогненний змій, Персіваль Канді переклав як *Will-o’-the-Wisp*, використовуючи наближений переклад. Перелесник відомий в народі під назвою вогненний змій, в той час як *Will-o’-the-Wisp* відповідає в українській міфології мандрівним вогникам. Та ніякої помилки перекладача тут немає, адже у вогненному змієві уособлюються народом і блукаючі вогні, і повітряні метеори, і падаючі зірки. Тож, вжитий автором аналог української реалії, цілком відповідає задуму першотвору. Ось як описує Перелесника сама Леся Українка:

“В сю мить з неба вогненным змієм-метеором злітає Перелесник і обіймає вербу” (7, 175).

“At that instant, like the flying tail of a meteor, Will-o’-the Wisp swoops down from the air above and embraces the tree” (10, 254).

Через відсутність в англійській мові відповідного еквівалента української реалії *вогнений змій*, перекладач використав метод вільного перекладу. Він вживає словосполучення *flying tail of a meteor*, яке не несе в собі такого міфологічного навантаження як в першотворі. Також спостерігаємо генералізацію при перекладі словосполучення *обіймає вербу*, адже перекладач замінює лексему *верба* на *tree*. А саму міфологічну реалію Перелесник доречніше було б перекласти, застосувавши комбінований метод, – транслітерацію і описовий переклад: *Perelesnyk, an evil fire spirit (that like a falling star comes to people turning into their relatives or loved ones)*.

Отже, фольклорно-міфологічні образи, які використовує Леся Українка, є своєрідними архетипами народного міфологічного мислення українців. Очевидно, що фольклорно-міфологічне мислення українського та англійського народів відрізняється одне від одного. А це свідчить про історико-генетичну відмінність у їхній міфологічній системі, що пояснює відсутність

аналогів міфологічних реалій в англійській мові та вимагає трансформацій у ході перекладу. Тож для адекватного відтворення міфологічних реалій перекладач повинен користуватися не лише своїми мовними знаннями, а й екстралінгвістичними (фонові знання). Саме ці знання допомагають перекладачеві здійснити адекватний переклад без будь-яких деформацій змісту культурологічних реалій.

Список літератури

1. Гнатюк Н. Г. Ономастичні реалії в міжкультурному аспекті перекладу англійських текстів / Н. Г. Гнатюк // Проблеми семантики слова, речення та тексту. Збірник наукових праць. / Відп. ред. Н. М. Корбозерова. – Київ, 2003. – Вип. 9 – С. 68–74.
2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози) / Роксоляна Петрівна Зорівчак. – Львів : Видавництво при ЛНУ, 1989. – 214 с.
3. Комиссаров В. Н. Рецкер Я. И., Тархов В. И. Пособие по переводу с английского языка на русский / В. Н. Комиссаров, Я. И. Рецкер, В. И. Тархов – Москва : Издательство лит. на иностр. яз., 1960. – 175 с.
4. Милорадович В.П. Українська відьма : Нариси з української демонології.– К.: Веселка, 1993. – 72 с.
5. Пономарьов А.П. Українська минувшина. Ілюстрований етнографічний довідник.– К.: Либідь, 1994. – 256 с.
6. Пугина Е. Ю. Ориентализмы в английском художественном тексте как проблема межъязыковой передачи (на материале так называемых «восточных реалий») / Елена Юниоровна Пугина // Вестник Московского государственного областного университета. Лингвистика – Москва : Издательство МГОУ, 2009. – № 2 – С. 167–172.
7. Українка Леся. Твори в чотирьох томах. Том 3.– У45 Упорядн. Н.Вишневецька.– Київ: Дніпро, 1982. – 432 с.
8. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Учебное пособие для институтов и факультетов иностранных языков. – Москва : Филология Три, 2002. – 416 с.
9. Флорин С., Влахов С. Непереводимое в переводе. – Москва, 1980. – 343 с.
10. Cundy Percival Spirit of Flame: A Collection of the Works of Lesya Ukrainka. Translated by Percival Cundy. York: Bookman Associates, 1950. Pp. 169-260.
11. Webster's new international dictionary of the English language: Unabridged/ Ed. in chief W. A. Neilson. – 2nd ed. – Springfield, Mass.: Merriam co, 1956.- 3196 p.

References

1. Hnatiuk, N. H. (2003). Onomastychni realii v mizhkulturnomu aspekti perekladu anhlomovnykh tekstiv, Problemy semantyky slova, rechennia ta tekstu. Zbirnyk naukovykh prats., Vidp. red. N. M. Korbozerova. Kyiv, Issue 9, pp. 68–74
2. Zorivchak, R. P. (1989). Realiia i pereklad (na materialii anhlomovnykh perekladiv ukrainskoi prozy). Lviv, Vydavnytstvo pry LNU, 214 p.
3. Komissarov, V. N. Retcker, Ia. I. Tarkhov, V. I. (1960). Posobie po perevodu s angliiskogo iazyka na russkii. Moskva, Izdatelstvovo lit. na inostr. iaz., 175 p.
4. Myloradovych, V. P. (1993). Ukrainska vidma : Narysy z ukrainskoi demonolohii. Kyiv, Veselka Publ., 72p.
5. Ponomarov, A. P. (1994). Ukrainska mynuvshyna. Iliustrovanyi etnohrafichnyi dovidnyk. Kyiv, Lybid Publ., 256p.
6. Pugina, E. Iu. (2009). Orientalizmy v angliiskom khudozhestvennom tekste kak problema mezhiazykovoï peredachi (na materiale tak nazyvaemykh «vostochnykh realii»). Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo oblastnogo universiteta. Lingvistika, Moskva, Izdatelstvo MGOU, Issue 2, pp. 167–172.
7. Ukrainka, Lesia. (1982). Tvory v chotyrokhtomakh. Vol 3, Uporiadn. N. Vyshnevskia. Kyiv, Dnipro Publ., 432p.
8. Fedorov, A.V. (2002). Osnovy obshchei teorii perevoda (lingvisticheskie problemy): Uchebnoe posobie dlia institutov i fakultetov inostrannykh iazykov, Moskva, Filologiiia Tri Publ.

9. Florin, S., Vlahov, S. (1980). Neperevodimoe v perevode. Moskva, 343 p.
10. Cundy, Percival. (1950). Spirit of Flame: A Collection of the Works of Lesya Ukrainka. Translated by Percival Cundy, York, Bookman Associates, pp. 169-260.
11. Webster's new international dictionary of the English language: Unabridged. (1956). Ed. in chief W. A. Neilson, 2nd ed., Springfield, Mass, Merriam co, 3196 p.

Стаття надійшла до редакції 3.10.2016 р.